

KTAT

1916-1923

מרסל דושאן מבשר הדאדא

רקע היסטורי חברתי- מלחמת העולם הראשונה הפיצה לכל עבר את כל הקבוצות האמנותיות שתפסו תאוצה עד 1914, בלמה במפתיע את הרעיונות החדשים בתפיסת האמנות, שמה קץ לחייהם של אמנים רבים, שיתקה זמנית אמנים אחרים, ושמה קץ לכל פעילות אנושית ואמנותית נורמלית. באווירה זו התפשט הייאוש מן הקדמה ומשפיות הדעת של העולם. הביטוי האמנותי לניהיליזם (אובדן מוחלט של ערכים) התגלה עוד קודם למלחמה ביצירותיו של דושאן, שבהן קרא תיגר על האמנות והעמיד על סדר היום את השאלה מהי אמנות, ומי רשאי בכלל לשפוט את ערכה. ביצירותיו הציג את "**האנטי אמנותי**" במאמץ לנתץ את המוסכמות האמנותיות, ומתוך כפירה בכל ערכי האמנות הקיימים.

מרסל דושאן - אלמנטים חשובים ביצירתו:

התנתקותו מכל הכללים האמנותיים והחברתיים הקיימים. הוא עושה זאת דרך שלושה מוטיבים מרכזיים:

א. יחס דו ערכי כלפי המכונה (הטכנולוגיה)- דושאן לא העריץ את המכונה לשמה, אלא ניסה להכניס אלמנט של זלזול אירוני לתוך התקופה המקודשת של הטכנולוגיה והמדע. דושאן לא התעניין במיוחד במדע לשמו, אלא ניסה להראות את המגוון שבחוקים המדעיים, דרך מצבים של אבסורד ואירוניה.

ב. ארוטיקה בלתי ממומשת- ביצירתו העלה דושאן שאלות נוקבות לגבי המיתוס המיני ארוטי, שאותו הוא תיאר על ידי צורות מכניות שאינן מאפשרות את מימושן.

ג. האבסורד וההומור: ההומור הפך למוטיב מרכזי ולא למנט ייחודי ביצירתו של דושאן. הוא גרם לצופה להרהר בדימויים שהוא יוצר, על ידי הצגתם במצבים אבסורדיים ואירוניים המעוררים גיחוך והומור.

מרסל דושאן

בהתייחסות ביקורתית מלאת אירוניה דחה דושאן את התפיסות האסתטיות המקובלות, והטיל ספק בערכו של השיפוט האסתטי ובערכה של יצירת האמנות. במקום תפיסת האמנות המקובלת, הוא הציג דרכים חדשות, שבהן הרעיון עצמו חשוב יותר מהצורה החזותית.

דושאן השתמש ב"רדי מייד"- בחירה בחפץ מוכן / או מטופל כלשהי המוכנס ליצירת האמנות והופך לחלק ממנה ועל ידי כך מועלה לדרגת אמנות בעצמו והורס לחלוטין את התפיסה המקובלת לגבי מהי יצירת אמנות, ממה היא מורכבת, מה נחשב כאמנותי ומה לא.

גלגל אופניים" ב - 1913"

המסרים של היצירה:

1. הפקעת החפצים מתפקידם וצירופם מחדש כך שלא ניתן להשתמש באף אחד מהם. החיבור ביניהם גורם להם לחוסר יכולת לפעול. רוצה לרמז על חוסר התועלת של החפצים בעולם המודרני ובאופן עקיף או לשאול שאלות על אופי החיים המודרני בכלל.

2. בפסל ישנה התייחסות לניגודים: ניגוד של חומרים עץ – מתכת, אופקי מול אנכי, ניגוד צבעוני (הכיסא הצבוע מול הגלגל המתכתי), תעשייתי (הגלגל נעשה במכונה) מול כפרי (הכיסא נעשה באופן ידני). נשי מול גברי (ביטוי לניכור ביחסים בין נשים לגברים בעידן המודרני).

3. העלאת מעמד החפץ היומיומי לדרגת אמנות, בכך הוא מעלה שאלה של מהי אמנות? מי קובע מהי אמנות? האם היצירה היא רק הביצוע או גם הרעיון? האם היא חייבת להיווצר מתחילתה ועד סופה ע"י האמן? דושאן רצה לגרום לצופה לשאול שאלות אלו ובכך לערער על המוסכמות האמנותיות שהיו מקובלות עד אז.

4. רצון ליצור זעזוע אצל הצופים.

5. דושאן גרם לנו להבין כי הרעיון יותר חשוב מהטכניקה ותהליך העבודה ושלא רק ציור שמן או פסל משיש או ברונזה הם אמנות

6. לגלוג על הטכנולוגיה – הגלגל המסמל את הטכנולוגיה איננו יכול לתפקד, הוא איננו מוביל לשום מקום. הגלגל הפך לבעל תפקיד אסתטי (ליופי) בלבד.

מרסל דושאן

אם המוזיאון יכול להפוך אלילים לפסלים, הוא – דושאן, יכול להפוך משתנה ליצירת אמנות. האירוניה היא במתן השם "מזרקה" לאובייקט שהוא למעשה משתנה.

במשתנה – המים זורמים פנימה. במזרקה – המים זורמים החוצה. דושאן לועג לחברת השפע התעשייתית וגם לאמנות – מכריח את הצופה לנתח את האובייקט כאילו הוא פסל.

מטרתו הייתה לזעזע את הקהל ואת מבקרי האמנות – להכניס את החפץ לתצוגה במוזיאון (ואכן הוא הוכנס), להטיח ביקורת על המוזיאונים, על ערכה הכספי של יצירת אמנות ועל מבקרי האמנות.

תפקיד הרדי מייד ביצירה – לבטא את רעיונותיו שכל טכניקה פשוטה יכולה להוות טכניקה אמנותית, להביע הומור ואבסורד

דושאן שואל באמצעות היצירה **מהי אמנות ומיהו אמן?**

הוא מעורר פרובוקציה אבל גם מחשבה לגבי האמנות.

זוהי אמנות שעוסקת בעצמה. אמנות ששואלת שאלות לגבי טיבה של האמנות.

המזרקה, 1917 מרסל דושאן, חרסינה.

רדי מייד מטופל

המזרקה, 1917 מרסל דושאן, חרסינה.

רדי מייד מטופל

דושאן חותם על העבודה הזו בשם ר. מט (R. Mutt) ומציג אותה בתערוכה של "אגודת האמנים העצמאיים" שמתקיימת בניו-יורק ב-1917. השם נלקח ממפעל לכלים סניטאריים בשם מוט (Mott), שמייצר גם משתנות. את השם "מזרקה" נתן ליצירה ידידו של דושאן.

דושאן מכריח אותנו להביט באובייקט ששולטים בו חוקי הסימטריה ומעמיד אותו במהופך כדי לבטל את תפקידו, השתן יזרום החוצה כמו במזרקה במקום פנימה. דושאן **לועג** כאן **לחברת השפע התעשייתית וגם לאמנות**, משתמש בשם בית החרושת כבחתימה אמנותית עם שינוי קטן: **Mutt** באנגלית זה כלב מעורה או כינוי **לטיפש**. שוב משחק המילים והעיוות הלשוני של דושאן.

במשך כל זמן התערוכה הוסתרה העבודה, דבר שעורר סערת רוחות והביא לידי התפטרות דושאן מהאגודה. השערורייה היתה חלק מהמטרות שהציב לעצמו דושאן בעצם בחירתו את המשתנה. האמת שדושאן חשב שהם ידחו את היצירה, הוא **רצה לצאת נגד המוסכמות האמנותיות ונגד התערוכות של האמנות המודרנית שמוכנה להציג כל יצירת אמנות שמוגשת לה**.

"מונה ליזה עם שפם" - "L.H.O.O.Q" 1919

מניע: **אמנותי- דיון על מעמד האמנות.**
מטרת האמן להרחיב את ההגדרה של "מהי יצירת אמנות". הוא מדגיש את הרעיון של "חשיבה" ו"בחירה" בניגוד לאמנים מהעבר שהדגישו את הביצוע הטכני של יצירתם.
מטרתו לזעזע את קהל ומבקרי האמנות ואת האמנות הממסדית. היצירה היא הרעיון והיא נוצרת גם ללא נגיעה של האמן דבר אשר זעזע את מבקרי האמנות.
חברתי- מטרתו של דושאן היתה להראות כיצד בעולם המודרני, יצירת מופת חד-פעמית הופכת למוצר המוני המופץ באינספור עותקים. אין עוד צורך במקור אחד, כי אנו חיים עתה בעידן השכפול.
העולם המודרני המתועש משכפל אובייקטים ולא מייצר יצירה ייחודית.

סיכום דושאן

המניע / המסר: - הגדרה מחדש של מהי אמנות ע"י שימוש בחפץ "מוכן מראש".
דושאן מדגיש את הרעיון של היצירה ואת "החשיבה" וה"בחירה" בתהליך האמנות בניגוד לאמני העבר שהדגישו את ההיבט הטכני של היצירה.
ערעור על התפיסה כי האמנות יוצרת יצירות מופת המיועדות למוזיאונים בלבד.
דושאן לועג לחברת השפע התעשייתית וגם לאמנות מטרתו הייתה לזעזע את הקהל ואת מבקרי האמנות
דושאן שואל באמצעות היצירה מהי אמנות ומיהו אמן?
תפקיד הרדי מייד ביצירה- לבטא את רעיונותיו שכל טכניקה פשוטה יכולה להוות טכניקה אמנותית

דאדאיסטים נוספים (לידע כללי)

ג'ורג' גרוס, ליקוי חמה, שמן על בד, 1926

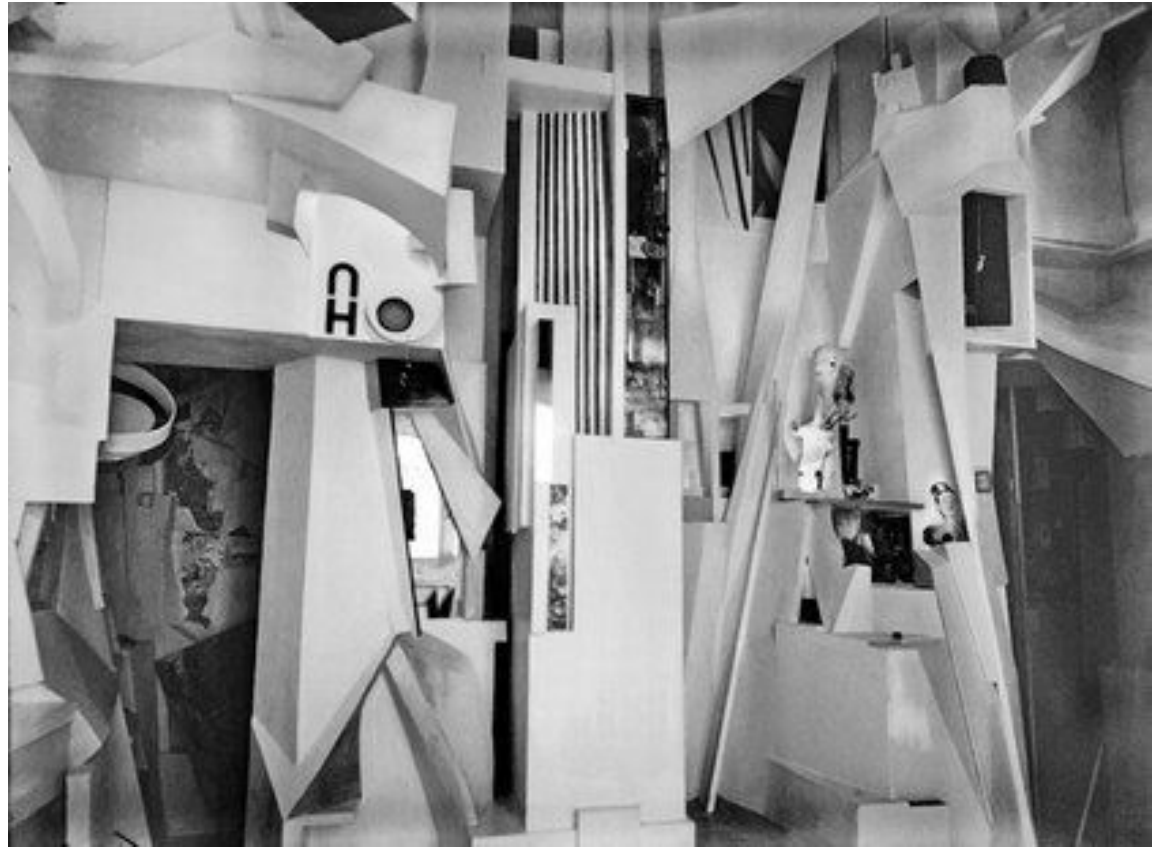
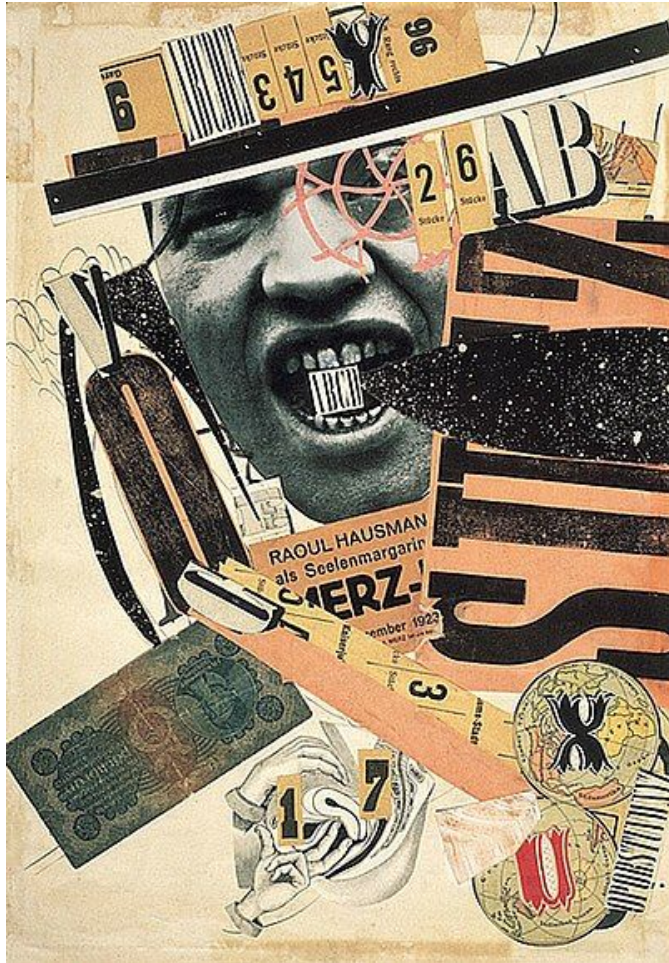
סגנון אמנות פלאסטית מובהק שהתגבש אצל קבוצת הדאדא בגרמניה - קולאז' שמאופיין בקומפוזיציות דחוסות ומרובות פרטים (**האנה הוך, קורט שוויטרס, ראול האוסמן ואחרים**). פיתוח נוסף של חברי התנועה היה המצאת הפוטומונטז' ביצירות של אמנים כגון **ג'ורג' גרוס ואוטו דיקס**, שבהן ניכר אופי קריקטורי והתייחסות ישירה וביקורתית לחברה הגרמנית הבורגנית.

HAROLD HAUSMANN
FELDMONT DER KUNST.
DER KUNST UND DEM KLEINEN KUNST INNEHABER
DAS KUNST DAS KUNST, DIE KUNST DEN KUNSTEN DA

RAUL HAUSMANN

merz bau kurt schwitters

דיוקן האמן (1923-1924) מאת ראול האוסמן

סביבת אסמבלאז' גדולה אשר הוקמה בביתו של שווייטס **בהנובר** והתפרסה על כל ביתו